

Konrad Knoch¹

Uniwersytet Gdański

ORCID ID: 0000-0003-4602-4481

e-mail: konrad.knoch@ug.edu.pl

Wady i zalety zdalnego kształcenia studentów na kierunku dziennikarstwo i komunikacja społeczna na Uniwersytecie Gdańskim

ABSTRAKT

W artykule zaprezentowano wyniki ankiety przeprowadzonej wśród studentów dziennikarstwa i komunikacji społecznej na Uniwersytecie Gdańskim na przełomie roku 2020 i 2021 na temat zalet i wad nauki zdalnej. W efekcie otrzymano 132 zestawy od wszystkich studentów i studentek objętych badaniem, składające się z 792 odpowiedzi, które poddano drobiazgowej analizie jakościowej oraz ilościowej. Dokonano kategoryzacji poszczególnych odpowiedzi i opracowano zestawienia tabelaryczne. W efekcie okazało się, że najważniejszymi zaletami nauczania zdalnego w ujęciu ilościowym, tzn. pod względem liczby odpowiedzi są: łatwiejszy proces kształcenia, oszczędność czasu, komfort i wygoda zdalnego nauczania, zaś wad: problemy w kształceniu, brak bezpośredniego kontaktu, słabsza motywacja i skupienie. Ankietowani na pytania o pierwszą najważniejszą wadę i zaletę edukacji na odległość wskazali odpowiednio oszczędność czasu związaną z dojazdami oraz brak bezpośredniego kontaktu z kolegami/koleżankami i wykładowcami, tym samym oznaczając je jako najważniejsze skutki obecnej sytuacji.

SŁOWA KLUCZOWE: nauka zdalna, COVID-19, Uniwersytet Gdański, kształcenie studentów, studia dziennikarskie

Wprowadzenie

Każdy z pracowników naukowo-dydaktycznych na uczelniach wyższych od marca 2020 roku mierzy się ze zdalnym nauczaniem. Początki były trudne – stosowano spontanicznie różne platformy, starano się przeczekać całą sytuację, wysyłano jedynie materiały studentom drogą mailową. Gdy okazało się jednak, że sytuacja potrwa dłużej, wszystko stopniowo ulegało względnej normalizacji. Dominującą

---

¹ Data złożenia tekstu do Redakcji „MiS”: 17.02.2021 r.; data zatwierdzenia tekstu do druku: 14.05.2021 r.

platformą działań na Uniwersytecie Gdańskim stał się MS Teams, zajęcia są realizowane według normalnego planu zajęć, zaś wykładowcy przenieśli swoją działalność na platformę wirtualną. Podstawowym celem poniższego badania stało się: zrozumieć, wyjaśnić i opisać zbiorowe doświadczenie² – jak studenci postrzegają zdalne nauczanie, jak się w tym wszystkim odnajdują, co myślą i jak je oceniają. Czy można wyciągnąć na podstawie tego jakieś wnioski, wytyczne na przyszłość? Czy rysuje się z tego jakiś obraz zmian czy problemów społecznych?

W pozyskaniu danych zastosowano metodę sondażową (przygotowano ankiety) wywodzącą się z grupy metod społecznych i empirycznych, a w ich opracowaniu techniki analizy elementarnej, a następnie syntezy przyczynowej, korzystając z metod wypracowanych na gruncie socjologii i medioznawstwa.

Przygotowując całe przedsięwzięcie poszukiwano tekstów dotyczących zdalnej edukacji w szkołach wyższych w kraju. Tutaj napotkano dwa problemy. Po pierwsze literatura na gruncie polskim jest miejscami nieaktualna – pochodzi sprzed 10-15 lat³ lub dopiero powstaje – pojawiają się nieliczne książki⁴, poradniki⁵, nieco więcej tekstów w czasopiśmie naukowych⁶, można znaleźć sporo raportów⁷. Wynika to oczywiście z aktualności problematyki i czasu, jaki jest potrzebny na analizę naukową zjawiska, które przybrało nowe formy. Kiedyś nauczanie zdalne uzupełniało podstawową ofertę akademicką, a student nie przebywał w izolacji. Obecnie na moment zastąpiło znane do tej pory tradycyjne formy nauczania i społecznych relacji. Szukano też pomocniczo jakichś podobnych badań empirycznych realizowanych bądź zrealizowanych w tym okresie i opisanych w formie naukowej. Są one nieliczne⁸ i dotyczą przede wszystkim szkół

² K. T. Konecki, *O socjologii jakościowej*, „Roczniki Nauk Społecznych”, t. 8 (44), 2016, nr 4, s. 9-11.

³ Np.: A. Barczak, J. Florek, S. Jakubowski, T. Sydoruk, *Zdalna edukacja. Potrzeby, problemy, szanse i zagrożenia*, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Warszawa 2009.

⁴ *Nauczanie po pandemii. Nowe pytania czy nowe odpowiedzi na stare pytania?*, Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji im. Marka Dietricha, Warszawa 2020, <http://www.ipwc.pw.edu.pl/pliki/Nauczanie-po-pandemii-2020.pdf> (06.05.2021).

⁵ Np.: Z. Wiśnicka-Tomalak, *Zdalne komplety. O wyzwaniach i doświadczeniach edukacji on-line*, Warszawa 2020, http://al.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2020/05/poradnik_zdalne_komplety.pdf?fbclid=IwAR0QE2JbF1rykFsH DaDUQVe1Gt4Ei8SbCS6Ky8KZVBAs8AuzhazlgaH8 (06.05.2021).

⁶ P. Plichta, J. Pyżalski, N. Walter, A. Lewandowska-Walter, J. Michałek-Kwiecień, *Obawy, wyzwania i jasne strony pandemii – analiza tematyczna wypowiedzi studentów z niepełnosprawnościami i problemami zdrowotnymi*, „Niepełnosprawność i Rehabilitacja”, 2020, nr 3, s.7-24; M. W. Romaniuk, J. Łukasiewicz-Wieleba, S. Kohut, *Nauczyciele akademicki wobec kryzysowej edukacji zdalnej*, 2021, „E-Mentor”, nr 5 (87), s. 15-26.

⁷ Np. J. Mazur, *Nauczanie zdalne. Oswojenie (nie)znanego. Wpływ pandemii COVID-19 na szkolnictwo wyższe*, Inkubator Uniwersytetu Warszawskiego 2021, https://www.delab.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2021/01/PL-Raport_Nauczanie-zdalne-Oswojenie-nieznanego-Wplyw-pandemii-COVID-19-na-szkolnictwo-wyzsze.pdf (06.05.2021); G. Marinoni, H. van't Land, T. Jensen, *The Impact of COVID-19 on Higher Education Around the World. Global Survey Report*, International Association of Universities, Paryż 2020, https://www.iau-aiu.net/IMG/pdf/iau_covid19_and_he_survey_report_final_may_2020.pdf (06.05.2021).

⁸ Np.: P. Długosz, P. Foryś, *Zdalne nauczanie na Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie z perspektywy studentów i wykładowców*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2020, <https://rep.uw.krakow.pl/xmlui/bitstream/handle/11716/10085/Raport%20ze%20zdalnego%20nauczania%20w%20%20student%20i%20pracownik%20UOP.pdf?sequence=1&isAllowedBy>

podstawowych i ponadpodstawowych⁹. Niniejsza analiza próbuje zatem uzupełnić luki w badaniach dotyczących zdalnego nauczania na uczelniach wyższych.

Metodologia badania

W celu realizacji badania przygotowano anonimową ankietę¹⁰ w programie Microsoft Forms złożoną z sześciu pytań otwartych ułożonych w następującej kolejności:

- Podaj jedną, najważniejszą Twoim zdaniem zaletę nauczania zdalnego na UG.
- Podaj drugą, najważniejszą Twoim zdaniem zaletę nauczania zdalnego na UG.
- Podaj trzecią, najważniejszą Twoim zdaniem zaletę nauczania zdalnego na UG.
- Podaj jedną, najważniejszą Twoim zdaniem wadę nauczania zdalnego na UG.
- Podaj drugą, najważniejszą Twoim zdaniem wadę nauczania zdalnego na UG.
- Podaj trzecią, najważniejszą Twoim zdaniem wadę nauczania zdalnego na UG.

Podczas grudniowych i styczniowych zajęć na kierunku: dziennikarstwo i komunikacja społeczna na Uniwersytecie Gdańskim w roku akademickim 2020/2021 poproszono obecnych 132 studentów o wypełnienie ankiety w formie zdalnej. Pytania wyświetlały się pojedynczo i respondenci nie wiedzieli, ile ich jest. W przypadku, gdyby ankietowani nie umieli wskazać odpowiedzi na któreś z nich, mieli wpisać słowo „brak”, które oznaczało, że nie dostrzegają na tym etapie wypełniania formularza zalety lub wady nauczania zdalnego. W odpowiedziach nie było ograniczeń liczby słów czy znaków, jednak z reguły były one dość krótkie – liczyły maksymalnie 100 znaków ze spacjami. W efekcie otrzymano od wszystkich, którzy brali udział w zajęciach, 132 zestawy (72 od studentek i 61 od studentów), składające się z 792 odpowiedzi, które następnie wyeksportowano do arkusza kalkulacyjnego Microsoft Excel i opracowano w zestawieniach tabelarycznych.

(06.05.2021); K. Czaja, J. Latkowska, M. Margiel, A. Mitura, M. Nowak, P. Piwowarczyk, W. Sitek, K. Strużyk, K. Sujkowska-Sobisz, D. Ślęczek-Czakon, *Zdalne kształcenie na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (marzec-kwiecień 2020): Raport, zalecenia, wytyczne*, Katowice 2020, <https://us.edu.pl/wydzial/wh/wp-content/uploads/sites/15/Nieprzypisane/ZDALNE-KSZTA%CS%81CENIE-NA-WYDZIALE-HUMANISTYCZNYM-RAPORT.pdf> (06.05.2021).

⁹ Szczególną aktywnością na tej płaszczyźnie wyróżniło się Polskie Towarzystwo Edukacji Medialnej oraz fundacja „Dbam o Mój Zasięg” (której prezesem jest dr Maciej Dębski, socjolog z Uniwersytetu Gdańskiego), realizując wspólnie projekt *Zdalne nauczanie a adaptacja do warunków społecznych w czasie epidemii koronawirusa*, którego efektem jest publikacja: G. Ptaszek, D. Stunża, J. Pyżalski, M. Dębski, M. Bigaj, *Edukacja zdalna: co stało się z uczniami, ich rodzicami i nauczycielami?*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2020. Fundacja zrealizowała też badanie wśród 4700 uczniów gdyńskich szkół, por. szerzej: <https://www.gdynia.pl/mieszkaniec/aktualnosci,4018/mamy-pierwsze-wyniki-badan-o-relacjach-w-szkole,554727> (16.02.2021). W Warszawie projekt *Edukacja zdalna w czasie pandemii* zrealizowała Fundacja Centrum Cyfrowe, por. szerzej: <https://centrumcyfrowe.pl/edukacja-zdalna> (16.02.2021).

¹⁰ E. Krok, *Budowa kwestionariusza ankietowego a wyniki badań*, „Studia Informatica”, 2015, nr 37, s. 55-73.

Dobór próby składającej się ze wszystkich studentów dziennikarstwa i komunikacji społecznej był celowy i miał pełnić funkcje diagnostyczne, ewaluacyjne – sprawdzić, jak działa zdalne nauczanie na kierunku praktycznym, gdzie szczególnie ważny jest kontakt z drugim człowiekiem, zajęcia terenowe i korzystanie z zaplecza medialnego (studia radiowego, telewizyjnego, pracowni multimedialnej). Aby nadać nieco bardziej uniwersalny wymiar działaniom, poproszono kontrolnie 20 studentów kierunku: zarządzanie instytucjami artystycznymi o wypełnienie ankiety. W niniejszym artykule nie omówiono jej, zaznaczę jedynie, że potwierdziła opinie wystawiane przez studentów dziennikarstwa.

Na potrzeby syntetycznego ujęcia i posiłkując się metodą stosowaną w medioznawstwie budowania klucza kategoryzacyjnego¹¹, a w socjologii teorii ugruntowanej i kategoryzowania¹², najpierw dokonano bardzo szczegółowej analizy jakościowej (treści) tego, co napisali studenci. Następnie pogrupowano odpowiedzi w ramach kategorii tematyczno-problemowych zalet i wad zdalnego nauczania oraz przeprowadzono analizę ilościową, zliczając wszystkie odpowiedzi z danej kategorii. Na końcu przygotowano stosowne wykresy prezentujące efekt. Jedynie pięć ze studenckich odpowiedzi, ze względu na ich niejasność lub unikalność¹³, nie udało się nigdzie przyporządkować. Nazwy sześciu kategorii odpowiadały najczęściej udzielanym odpowiedziom w danej kategorii¹⁴.

Analiza danych

Na wstępie trzeba zaznaczyć, że studenci dostrzegli więcej wad niż zalet nauczania zdalnego, choć ich przewaga nie była znaczna. Może to prowadzić do wniosku ogólnego, że taka forma kształcenia ma jednak więcej stron negatywnych niż pozytywnych. W 70 przypadkach ankietowani nie byli w stanie wpisać zalet kształcenia na odległość, natomiast nie potrafiono wskazać wad jedynie w 36 odpowiedziach. Co warte odnotowania, sporadycznie zdarzały się odpowiedzi nacechowane negatywnie emocjonalnie.

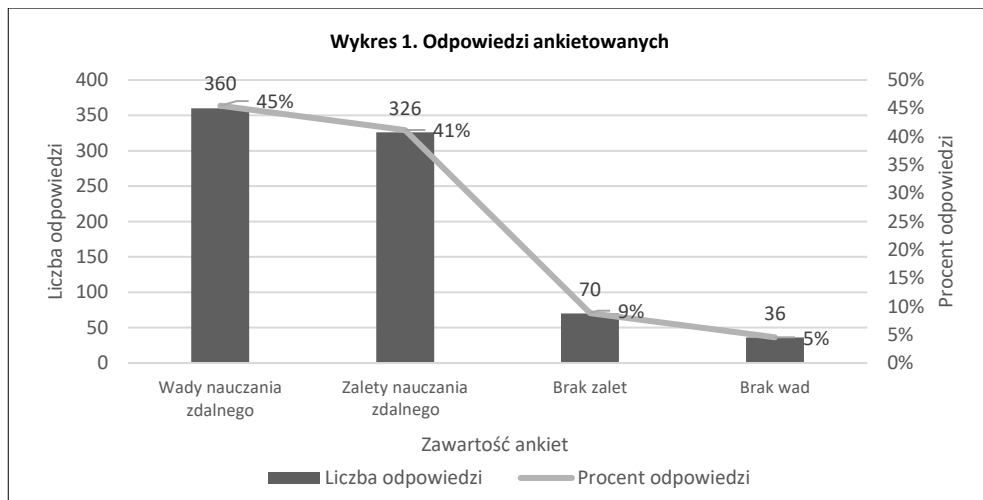
---

¹¹ M. Lisowska-Magdziarz, *Analiza zawartości mediów. Przewodnik dla studentów*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2004, s. 54-94.

¹² E. Zakrzewska-Manterys, *Odteoretycznianie świata społecznego. Podstawowe Pojęcia Teorii Ugruntowanej*, „Studia Socjologiczne”, 1996, nr 1 (140), s. 21-24.

¹³ Trzy odpowiedzi sformułowano błędnie, ucięto, jedna była niezrozumiała, a kolejna dotyczyła płacenia większych rachunków za prąd w związku z domowym nauczaniem.

¹⁴ Chodzi tu w przypadku zalet o: oszczędność czasu, komfort i wygodę oraz oszczędność pieniędzy, w przypadku wad o brak bezpośredniego kontaktu, problemy techniczne, słabszą motywację i skupienie.

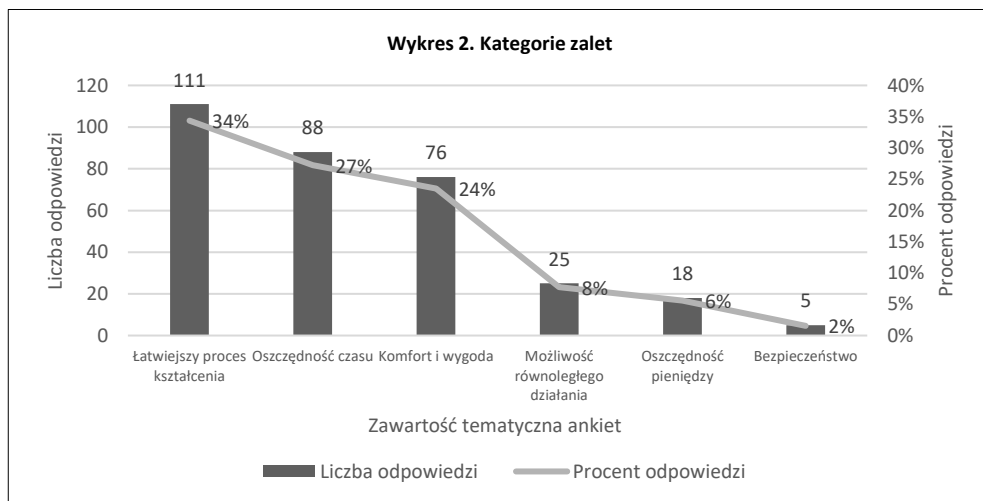

Źródło: Badania własne.

Badanie pokazało też, że o ile na dwa pierwsze pytania o zalety i wady studenci odpowiadali szybko i bez problemu, to przy trzecim znacząco rosła liczba braku odpowiedzi – odpowiednio 7,19, 44 oraz 1, 10, 25.

Zalety nauczania zdalnego

Ostatecznie wypowiedzi studentów zostały pogrupowane w 6 głównych kategorii tematyczno-problemowych.

Źródło: Badania własne.

Pierwsza, największa grupa zalet dotyczyła procesu kształcenia. Można zastanowić się, czy nie określić jej inaczej – lepszy proces, lepsza organizacja procesu, efektywniejszy proces etc. Aby to stwierdzić, konieczne są jednak dalsze badania na temat skutków zdalnej edukacji. Świadomie więc zostało w tym przypadku użyte słowo „łatwiejszy”, gdyż powtarzało się w odpowiedziach ankietowanych. Było ono jednak użyte w dwóch znaczeniach. Pierwsze dotyczyło organizacji nauki. Doceniono większą „elastyczność i mobilność” czy „ucyfrowienie”, a w szczególności aplikację MS Teams, oprogramowanie Office, dzięki którym ciągłość, a w zasadzie forma nauki jest zachowana, studenci mają wszystko w jednym miejscu (pliki od wykładowców i swoje prace). Ponadto mogą się połączyć z dowolnego miejsca na świecie, łatwo im przyjść i wyjść z zajęć, efektywnie wykorzystać przerwy i tzw. okienka (w sumie 36 odpowiedzi). Niektórym lepiej się notuje cyfrowo i udziela w trakcie zajęć, czy uzupełnia wiedzę na bieżąco w Internecie (7 odpowiedzi). Trzy osoby stwierdziły, że przynajmniej dla części przedmiotów taka forma zajęć powinna pozostać na stałe. Podkreślono wysiłek, jaki wkładają wykładowcy (aż 17 odpowiedzi)¹⁵ i pracownicy kierunku w „sprawne przeprowadzenie zajęć”, a w szczególności dobry plan, punktualność, adaptacje do panujących warunków (7 odpowiedzi), co według niektórych jest wyróżnikiem kierunku w porównaniu do innych uczelni (3 odpowiedzi). Dzięki temu wszystkiemu łatwiej (lepiej, przyjemniej) się po prostu studiuje, ale też i organizuje życie prywatne.

Drugie rozumienie słowa dotyczyło łatwiejszych możliwości zdania kolokwium czy egzaminów (6 odpowiedzi) oraz traktowania ulgowo zajęć mniej przydatnych z punktu widzenia studenta (1 odpowiedź). Na szczęście takie „łatwiejsze” chodzenie na skróty okazało się być sprawą marginalną.

Jeśli chodzi o kategorię „oszczędność czasu”, to w połowie przypadków studenci po prostu tak pisali, a w drugiej łączyli to z brakiem konieczności jeżdżenia na i z uczelni, stania w korkach. Cztery odpowiedzi dotyczyły możliwości dłuższego spania i wstania tuż przed zajęciami, a pięć większej ilości wolnego czasu i jego lepszej organizacji. Jedynie w kilku przypadkach łączono oszczędność czasu i pieniędzy. Świadomie więc rozdzielono obie kwestie. W pierwszej zdecydowanie chodziło o wymiar czasowy, a w przypadku pieniędzy mowa była po prostu o korzyściach finansowych. W połowie przypadków wskazywano na brak kosztów dojazdu, wynajmu mieszkania, utrzymania w innym mieście.

Trzecia w kolejności największa kategoria wśród zalet dotyczyła komfortu i wygód zdalnego nauczania. Oprócz żartobliwych odpowiedzi o głaskaniu kotów w trakcie wykładu (potwierdzam, że liczba tych zwierząt na wykładach jest spora)

---

¹⁵ W odpowiedziach wskazywano, że radzą sobie technicznie, są bardziej wyrozumiali, życzliwi, wspierają, zamieszczają swoje materiały dla studentów, prowadzą zajęcia w ciekawy i urozmaicony sposób, jest z nimi dobry kontakt. Jedynie dwie osoby zaznaczyły, że wykładowcy mniej wymagają, uznając to jednak za zaletę. I choć to słowo nigdzie nie padło, określiłbym podejście nauczycieli akademickich po prostu empatycznym.

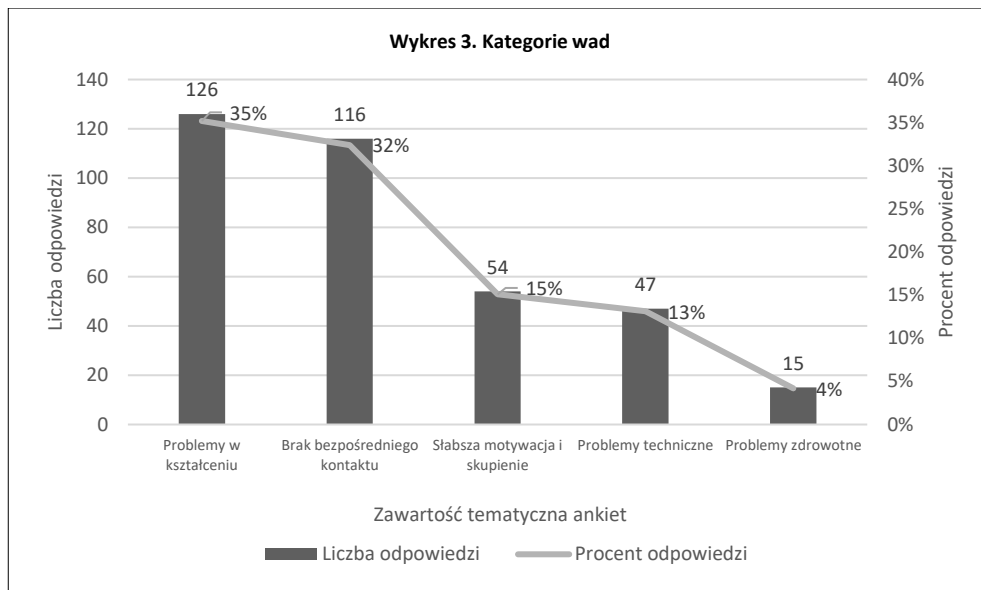
czy uczestniczeniu w zajęciach w wannie, mowa była przede wszystkim o możliwości domowej edukacji bez konieczności jechania na uczelnię, w miłej, swobodnej atmosferze, bliskości rodziny i komfortowych warunkach własnego pokoju, biurka, komputera czy kanapy (37 odpowiedzi), dłuższym śnie (12), spędzaniu zajęć w łóżku (7), w piżamie lub nieformalnym stroju (3), równoległym jedzeniu (5).

Czwartą kategorię zalet określono możliwością równoległego działania. Okazuje się bowiem, że zdalne nauczanie umożliwia robienie wielu rzeczy jednocześnie. Widać to często na przykładzie studentów, którzy udostępniają swoje ekrany i mają otwartych po kilkanaście okienek w przeglądarkach internetowych – znaczy w trakcie wykładu „uprawiają multitasking”. Sporo ankietowanych doceniło możliwość równoległej pracy (często zdalnej), albo pracowania większej liczby godzin (15 odpowiedzi). Druga grupa odpowiedzi dotyczyła wykonywania różnych zadań w czasie zajęć (6) lub zdecydowanie łatwiejszych możliwości studiowania drugiego kierunku (4). Na koniec warto wspomnieć, że tylko pięcioro studentów jako zaletę nauczania zdalnego wymieniło bezpieczeństwo i ochronę przed COVID-19 w okresie pandemii.

Nieco inne wnioski można wysnuć, kiedy przyjrzymy się bliżej kolejności udzielania odpowiedzi. W pierwszym pytaniu do najważniejszej zalety studenci zaliczali oszczędność czasu (51 wskazań na 132). W drugim i trzecim pytaniu na pierwszym miejscu znalazł się łatwiejszy proces kształcenia (odpowiednio 44 i 36 wskazań na 132). Komfort i wygoda są jakby tłem dla tych dwóch kategorii i mają 25, 29 i 22 wskazań w ankietach. Generalnie, jak już wcześniej napisano, w trzecim pytaniu liczba zalet znacząco spada i pojawia się brak odpowiedzi aż w 70 miejscach.

Wady nauczania zdalnego

Podobnie jak wyżej, tak i w tym przypadku skategoryzowano wypowiedzi ankietowanych. Wyodrębniono pięć głównych grup tematyczno-problemowych. Najwięcej odpowiedzi studentów na temat wad dotyczyło przebiegu procesu kształcenia. Najczęściej wskazywano na problem/niemożność realizowania odpowiednio zajęć praktycznych w formie zdalnej, tym bardziej dotkliwy, że dotyczy studiowania na kierunku praktycznym, jakim jest dziennikarstwo i komunikacja społeczna (23 odpowiedzi). Kolejna grupa ankietowanych pisała o gorszej jakości/poziomie nauczania (17). Niestety z reguły nie wyjaśniała, co się pod tym kryło. Czasem pisano o spadku jakości, gorszych warunkach do nauki albo że są one jednak „gorsze tylko odrobinę”.

Źródło: Badania własne.

Problemem byli też wykładowcy, którzy nie radzili sobie ze zdalnym nauczaniem, nie mają wystarczających kompetencji informatycznych czy komputerowych, problemy techniczne, ich zajęcia nie były urozmaiczone, ciekawe, angażujące (16 odpowiedzi). Generalnie największym wyzwaniem analitycznym tej kategorii jest bardzo duża różnorodność odpowiedzi oraz ich unikalność nie dająca się poddać syntetycznej obróbce. Przykładowo mamy więc do czynienia z narzekaniem na ciągłe siedzenie przed komputerem (2), złą organizację pracy administracji (2), przedłużanie zajęć (2), zbyt duże obciążenie zadaniami (2), problemem przekazania tego, co miałyby się pojawić na tablicy (1) i wiele innych.

Mimo że brak bezpośredniego kontaktu zajął ilościowo w ankiecie drugie miejsce, to pod względem wagi problemu pierwsze. W pytaniu nr 1, o najważniejszą wadę nauczania zdalnego, aż 57 osób wskazało właśnie na to zagadnienie, co stanowi blisko dwukrotnie więcej odpowiedzi od tych związanych z deficytami kształcenia (35). Również w pytaniu nr 2 na problem ten wskazało więcej studentów (odpowiednio 39 do 37). Ankietowani generalnie się powtarzali, narzekając na brak możliwości poznania studentów, wykładowców (zwłaszcza na I roku), bezpośredniego kontaktu („na żywo”) z kolegami i koleżankami, rówieśnikami, wykładowcami, słabszą komunikację, integrację oraz relacje międzyludzkie, zanik życia studenckiego.

W badaniu widać też, jak cała ta pandemiczna sytuacja wpływa na studentów. W trzeciej grupie odpowiedzi mamy szereg problemów natury psychologicznej. Ankietowani wskazywali na niemożność skupienia, koncentracji często związaną

z „rozpraszaczami” (27 odpowiedzi), słabszą motywację, mobilizację do wstania, nauki, realizacji zadań (16). Niektórzy pisali o braku samodyscypliny (3), umiejętności uczenia się w domu (1), a nawet „totalnym rozleniwieniu” (4).

Sporym wyzwaniem dla wszystkich są problemy techniczne (12). Głównym jest oczywiście słaby, zacinający czy przerywający Internet (19), wadliwie funkcjonująca aplikacja MS Teams (8) czy popsuty/uszkodzony sprzęt komputerowy (7). Utrudnia, czy wręcz uniemożliwia to zdaniem respondentów komunikację, aktywność i uczestnictwo w zajęciach.

Na końcu zestawienia zamieszczono problemy zdrowotne – negatywny wpływ, jaki ma siedzenie cały dzień przed komputerem (problemy z oczami, kręgosłupem), brak aktywności fizycznej i ruchu oraz zamknięcie w domu. Jest ich jednak niewiele (15 odpowiedzi). Można się zastanawiać dlaczego? Być może studenci są już tak „zrośnięci” z nowoczesnymi technologiami, że nie jest dla nich problemem przebywanie dość długo przed komputerem, zwłaszcza w komfortowych, domowych warunkach, o których była mowa wyżej. Być może wraz z upływającym czasem i wzrostem świadomości zagrożeń oraz pojawiającymi się dolegliwościami odpowiedzi zaczną się pojawiać częściej? A może studenci zaoszczędzony czas wykorzystują lub będą wykorzystywać na aktywność fizyczną zapobiegając przyszłym problemom zdrowotnym. Trudno wyrokować. Rzecz wymagałaby dalszych badań.

Wnioski

Po pierwsze, z powyższego badania wyłaniają się trzy silne grupy zalet (łatwiejszy proces kształcenia, oszczędność czasu, komfort i wygoda zdalnego nauczania) i wad (problemy w kształceniu, brak bezpośredniego kontaktu, słabsza motywacja i skupienie). Mają one wyraźną przewagę we wskazaniach i są dla studentów kluczowymi zagadnieniami w zdalnym nauczaniu. Trzeba też zaznaczyć, że nie ma specjalnych różnic w odpowiedziach ze względu na wiek, płeć, stopień i rok studiów. Po drugie, ankietowani wyraźnie oznaczyli najważniejszą zaletę i wadę – odpowiednio oszczędność czasu związaną z dojazdami oraz brak bezpośredniego kontaktu z kolegami/koleżankami i wykładowcami. Jedna z osób ubolewała, że zdalne studia przypominają raczej jakiś kurs czy szkolenie, kilka, że cała ta pandemiczna sytuacja odbiera czar studenckiego życia, powoduje zanik „idei studiowania”. W wypowiedziach o tej wadzie wyraźnie czuć nutkę nostalgii i utratę sensu tego, czym są studia. Widać też, co dla młodych ludzi jest wciąż w studiowaniu kluczowe – budowanie i podtrzymywanie relacji, kontakt z drugim człowiekiem, poznanie znajomych, przyjaciół, zakochanie się, przepływ wzajemnej energii, możliwość nawiązania rozmowy. Sama nauka to nie wszystko¹⁶.

---

¹⁶ Problemy też potwierdzają badania, o których mowa była w przypisie 4.

Pomimo że staramy się, aby na kierunku wszystkie zajęcia praktyczne odbywały się (warsztaty i laboratoria), to jednak czasem coś w planie się poprzesuwa. Poza tym studenci na co dzień nie mogą obcować ze studiem radiowym, telewizyjnym, fotograficznym, spotykać się na dziennikarskie/medialne dyskusje ze sobą, z kadrą. Bycie pracownikiem mediów polega na nieustannej rozmowie, byciu na informacyjnym „stand by”. Tego deficytu z wiadomych względów nie udało się w pełni zaspokoić.

I tu pewien paradoks. Zdalne nauczanie odwraca logikę funkcjonowania. Studenckie odpowiedzi tworzą wykluczające pary, co pokazuje, że kij ma dwa końce. Mamy jedno, ale nie mamy drugiego. Albo coś jednocześnie mamy i nie mamy. Z jednej strony łatwiej się uczy ankietowanym, z drugiej jest sporo problemów z kształceniem na odległość. Z jednej strony oszczędzają mnóstwo czasu, ale brakuje im bezpośredniego kontaktu, na który przecież ten czas trzeba przeznaczać. Uczą się w komfortowych, wygodnych domowych warunkach, ale ta formalna demobilizacja – brak konieczności wstania, ubrania się, a więc przejścia z jednego świata do drugiego, powoduje ogólne rozprężenie, brak motywacji do nauki. A do tego jeszcze uprawiają „multitasking”. Wiele razy na zajęciach mamy studentów w piżamach, w łózkach, pokątnie jedzących śniadanie, zdalnie pracujących, czasem się na to świadomie godzimy, ale ten klimat zupełnie nie sprzyja profesjonalnej edukacji.

Z wyników badań wyłania się również pewien problem. Widać tych, którzy sobie w tej całej sytuacji radzą, mają dobry Internet, sprzęt, nie czują dyskomfortu. Ale słysząc też tych, którzy mają słabe, przerywające się łącza, są zdemobilizowani i gdzieś zagubieni w przestrzeni swoich czterech ścian, przepełnieni deficytem bezpośredniego kontaktu¹⁷. Dla jednych sytuacja jest szansą na optymalizację czasu studiów, a więc i możliwości podjęcia dodatkowej pracy czy rozwoju. Niektórym czas przelatuje przez palce, skupienie na zadaniach jest trudne, jedni się stresują i boją wypowiadać zdalnie, inni taką formę preferują itd. Co z tego wynika? Chyba ostatecznie na tym etapie nie można jednoznacznie stwierdzić na podstawie wypowiedzi studentów, że zdalne nauczanie jest gorsze od normalnego albo ma więcej zalet czy wad, jest po prostu inne. Coraz więcej zresztą słyszę głosów, „że mi to pasuje” (choć nie są to głosy liczne). Czyżby jednak przyzwyczajenie było drugą naturą człowieka?

Przedstawione powyżej wyniki badań mogą prowokować do stawiania hipotez, dalszych wniosków, a chyba przede wszystkim zastanowienia, analizy nad tym, co dzieje się obecnie na uczelniach, próbowania stawiania diagnozy po to, by w przyszłości szukać jakichś rozwiązań, monitorowania, czy sytuacja uległa polepszeniu lub pogorszeniu, a jeśli tak, to w jakich sprawach i dlaczego. Można też

---

¹⁷ O problemie por. szerzej: Debata WYKLUCZENIE CYFROWE, Klub Myśli Obywatelskiej im. Tadeusza Mazowieckiego, zapis debaty: <https://www.youtube.com/watch?v=5yj6ne2RhXI> (16.02.2021).

poszczególne badania porównywać, weryfikować. Myślę, że jedna rzecz jest fundamentalna. W każdej sytuacji trzeba odnajdować pozytywy i skupić się na tym, co jest dobre i wartościowe. Zadaniem nas wszystkich – uczelni jest wzmacniać te zagadnienia i pracować nad nimi. Poniżej przykład.

Od początku pandemii pracowaliśmy na różnych platformach zdalnych, a obecnie wszyscy na MS Teams. Po roku czasu nauczyliśmy się bardzo dużo, zdobyliśmy moc doświadczeń. Studenci doceniają pewien porządek, spójność w porównaniu z zeszłym rokiem akademickim, gdzie każdy próbował różnych rozwiązań. Mamy jedno centralne miejsce, wielkie archiwum, którego wcześniej nie było – zamieszczamy zadania, pliki, prowadzimy zajęcia, egzaminy, sprawdzamy obecność, możemy prowadzić zajęcia w bardzo interaktywny sposób, widzimy się i w jakiś sposób próbujemy budować relacje i mieć ze sobą 'bezpośredni kontakt'. Tam można już prawie wszystko, a sam program nieustannie się rozwija. Posiadając tablet graficzny i dobre łącze internetowe w zasadzie zajęcia można prowadzić tak samo albo i nawet lepiej. Wszyscy, zarówno pracownicy, jak i studenci, zaczęli używać konta Office z całym oprogramowaniem, posługiwać się służbowymi mailami (studenci też takie posiadają). Nie wyobrażam sobie, że po pandemii to wszystko zniknie i zatrzymamy rewolucję medialną w nauce. Ale to nie znaczy, że MS Teams ma nam wszystko zastąpić. Powinien być jednak znakomitym uzupełnieniem dotychczasowej oferty studiów i jak mawiał Marshall McLuhan poszerzeniem czy przedłużeniem naszych możliwości¹⁸. Wydaje się, że nie będziemy już w tym samym miejscu, co wcześniej i nie wiadomo jeszcze, czy będzie gorzej czy lepiej, ale na pewno będzie inaczej.

Bibliografia

- Barczak A., Florek J., Jakubowski S., Sydoruk T., *Zdalna edukacja. Potrzeby, problemy, szanse i zagrożenia*, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Warszawa 2009.
- Konecki K. T., *O socjologii jakościowej*, „Roczniki Nauk Społecznych”, 2016, nr 4.
- Krok E., *Budowa kwestionariusza ankietowego a wyniki badań*, „Studia Informatica”, 2015, nr 37.
- McLuhan M., *Zrozumieć media: Przedłużenia człowieka*, tłum. N. Szczucka, Wydawnictwa Naukowo-Techniczne, Warszawa 2004.
- Lisowska-Magdżiarz M., *Analiza zawartości mediów. Przewodnik dla studentów*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2004.
- Plichta P., Pyżalski J., Walter N., Lewandowska-Walter A., Michałek-Kwiecień J., *Obawy, wyzwania i jasne strony pandemii – analiza tematyczna wypowiedzi studentów z niepełnosprawnościami i problemami zdrowotnymi*, „Niepełnosprawność i Rehabilitacja”, 2020, nr 3, s.7-24.

---

¹⁸ M. McLuhan, *Zrozumieć media: Przedłużenia człowieka*, tłum. N. Szczucka, Wydawnictwa Naukowo-Techniczne, Warszawa 2004, s.33-35.

- Ptaszek G., Stunża D., Pyżalski J., Dębski M., Bigaj M., *Edukacja zdalna: co stało się z uczniami, ich rodzicami i nauczycielami?*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2020.
- Romaniuk M. W., Łukasiewicz-Wieleba J., Kohut S., *Nauczyciele akademicy wobec kryzysowej edukacji zdalnej*, „E-Mentor”, 2021, nr 5 (87), s. 15-26.
- Zakrzewska-Manterys E., *Odteoretycznianie świata społecznego. Podstawowe Pojęcia Teorii Ugruntowanej*, „Studia Socjologiczne”, 1996, nr 1 (140).

Źródła internetowe

- Badanie *Edukacja zdalna w czasie pandemii*, <https://centrumcyfrowe.pl/edukacja-zdalna/> (16.02.2021).
- <https://www.gdynia.pl/mieszkaniec/aktualnosci,4018/mamy-pierwsze-wyniki-badan-o-relacjach-w-szkole,554727> (16.02.2021).
- Czaja K., Latkowska J., Margiel M., Mitura A., Nowak M., Piwowarczyk P., Sitek W., Strużyk K., Sujkowska-Długosz P., Foryś P., *Zdalne nauczanie na Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie z perspektywy studentów i wykładowców*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2020, <https://rep.up.krakow.pl/xmlui/bitstream/handle/11716/10085/Raport%20ze%20zdalnego%20nauczania%20w%c5%9brod%20student%c3%b3w%20i%20pracownik%c3%b3w%20UP.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (06.05.2021).
- Debata *WYKLUCZENIE CYFROWE*, Klub Myśli Obywatelskiej im. Tadeusza Mazowieckiego, zapis debaty: <https://www.youtube.com/watch?v=5yj6ne2RhXI> (16.02.2021).
- Marinoni G, van't Land H., Jensen T., *The Impact of COVID-19 on Higher Education Around the World. Global Survey Report*, International Association of Universities, Paryż 2020, https://www.iau-net.IMG/pdf/iau_covid19_and_he_survey_report_final_may_2020.pdf (06.05.2021).
- Mazur J., *Nauczanie zdalne. Oswojenie (nie)znanego Wpływ pandemii COVID-19 na szkolnictwo wyższe*, Inkubator Uniwersytetu Warszawskiego 2021, https://www.delab.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2021/01/PL-Raport_Nauczanie-zdalne-Oswojenie-nieznanego-Wplyw-pandemii-COVID-19-na-szkolnictwo-wyzsze.pdf.
- Nauczanie po pandemii Nowe pytania czy nowe odpowiedzi na stare pytania?*, Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji im. Marka Dietricha, Warszawa 2020, <http://www.ipwc.pw.edu.pl/pliki/Nauczanie-po-pandemii-2020.pdf> (06.05.2021).
- Raport_Nauczanie-zdalne-Oswojenie-nieznanego-Wplyw-pandemii-COVID-19-na-szkolnictwo-wyzsze.pdf (06.05.2021).
- Sobisz K., Ślęczek-Czakon D., *Zdalne kształcenie na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (marzec-kwiecień 2020): Raport, zalecenia, wytyczne*, Katowice 2020, <https://us.edu.pl/wydzial/wh/wp-content/uploads/sites/15/Nieprzypisane/ZDALNE-KSZTA%20C5%81CENIE-NA-WYDZIALE-HUMANISTYCZNYM-RAPORT.pdf> (06.05.2021).
- Wiśnicka-Tomalak Z., *Zdalne komplety. O wyzwaniach i doświadczeniach edukacji on-line*, Warszawa 2020, http://al.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2020/05/poradnik_zdalne_komplety.pdf?fbclid=IwAR0QE_H2JbF1_rykFsHdADUQVe1Gt4Ei8SbCS6KyI8KZVBAs8AuzhazllgaH8 (06.05.2021).

The Advantages and Disadvantages of Distance Learning in the Opinions of Students of Journalism and Social Communication at the University of Gdańsk

The text presents the results of a survey conducted among students of Journalism and Social Communication at the University of Gdańsk at the turn of the year 2020/2021 on the advantages and disadvantages of distance learning. As a result, 132 questionnaires were obtained from all students included in the study, consisting of 792 responses, which were subjected to a detailed qualitative and

quantitative analysis. The individual responses were categorized and tabulated. As a result, it turned out that the most important advantages of distance learning in quantitative terms, i.e. in terms of the number of answers, are: easier learning process; saving time; comfort and convenience of distance learning. The identified disadvantages, on the other hand, were as follows: problems in education, lack of direct contact, weaker motivation and concentration. The respondents while providing an answer to the question about the most important advantage and disadvantage of distance education indicated, respectively, the time savings associated with commuting and the lack of direct contact with colleagues and lecturers, thus marking them as the most important effects of the current situation.

Keywords: distance learning, COVID-19, University of Gdańsk, student education, journalism studies